

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF

Dit stuk mag niet worde
vermenigvuldigd dan met
toestemming van Hfd Afd
INL/VEIL

CORRESPONDENTIEADRES: POSTBUS 90711, 2509 LS 's-GRAVENHAGE

Net-minute

Afdeling ~~INL/VEIL~~ INL/VEIL
Thérèse Schwartzstraat 15
Telefoon: 070-73 5735 ~~6243370~~

Exnr. **45**
Men wordt verzocht bij beantwoording datum en
nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

Aan

verzendlijst

bijlagen:

uw brief van

uw kenmerk

ons nummer
6753/J/Geh

onderwerp. Maandoverzicht december 1982.

's-Gravenhage.

25 JAN. 1983

1. Hierbij bied ik U het in de verzendlijst aangegeven aantal exemplaren van het Maandoverzicht december 1982 aan.
2. Dit overzicht werd samengesteld door de Sectie Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn staf. Ten aanzien van de inhoud moge ik korthedshalve naar de samenvatting verwijzen.

DE CHEF LANDMAGHTSTAF
VOOR DEZE
HET HOOFD VAN DE SECTIE INL A

Luitenant-kolonel

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief CLAS nr 6753/J/Geh van **25 JAN. 1983**

	<u>exnr brief</u>	<u>exnr bijlage</u>
Minister van Defensie	1	① PV 65
<u>d.t.v.:</u> SG	2	② PV 40
CS(L) IGK	3	3
C-1 Lk	4	4 t/m 6
NTC	5	7
C-COKL	6	8
Dir HKS	7	9
Gouv KMA	8	10
C-SMID	9	11 en 12
IGDKL	10	13
C-CVKL	11	14
Defat Bonn	12	15
Lamat London	13	16
Lamat Washington	14	17
Lalumat Parijs	15	18
Defat Ankara	16	① LARAS PV 8 19
Defat Damascus	17	20
Lamarlumat Jakarta	18	21
Defat Belgrado	①9 hamet PV 9	②2
Defat Warschau	20	23
Defat Oslo	21	24
Defat Ottawa	22	25
Defat Athene	23	26
Afd Grensveiligheid KMar	24	27
<u>i.a.a.:</u>		
StasDef - Pers	25	28
StasDef - Mat	26	29
CDS	27	30 en 31
		(waarvan één ex. bestemd voor HPMV)
DGM	28	32
DGEF	29	33
DPKL	30	34
DMKL	31	35
NL Senior National Officer NORTHAG		
<u>t.b.v.:</u> Chief G2 NORTHAG	32	36

	<u>exnr.brief</u>	<u>exnr.bijlage</u>
Intell Div AFCENT t.a.v. lkol A. [REDACTED]	33	37
NMR NL SHAPE t.a.v. maj [REDACTED]	34	38
Voorzitter CVIN	35	39
MinBuZa/DAV	36	40
MinBuZa/DEU	37	41
CLS/LUID	38	42
CMS/MARID	39	43
<u>intern:</u>		
PCLAS-SC(O)-SC(P)	40	44
Sie AZ	41	45
OPN	42	46
PL	④③	④⑦
INLA	44	48 t/m 66
Archief	45	67

DULL

6753/8/Geh

Net-minute
EXnr 67

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN VEIL**

MAANDOVERZICHT

december
1982

MAANDOVERZICHT

DECEMBER 1982

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

<u>INHOUDSOPGAVE</u>	<u>blz.:</u>
<u>SAMENVATTING</u>	1
<u>DEEL I: OOST-EUROPA</u>	
<u>Hoofdstuk A: Politiek</u>	
1. <u>Warschaupakt</u>	
a. Bijeenkomst Politiek Consultatief Comité	2
b. Rondreis [REDACTED] en [REDACTED]	2-3
2. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Militair-politieke uitspraken	4-6
b. Promoties militairen	6
c. Personele mutaties	6-10
3. <u>Polen</u>	
Politieke ontwikkelingen	11-12
4. <u>Roemenië</u>	
Nationale Partijconferentie	13-14
<u>Hoofdstuk B: Economie</u>	
1. <u>CEMA</u>	
Verder uitstel CEMA-topconferentie	15-17
2. <u>DDR</u>	
De defensiebegroting 1983	18
3. <u>Hongarije</u>	
Daling van de levensstandaard in 1983 voorzien	19-20
4. <u>Tsjechoslowakije</u>	
Streefcijfers voor de economie in 1983	21-24
5. <u>Roemenië</u>	
De defensiebegroting 1983	25-26
6. <u>Joegoslavië</u>	
De defensiebegroting 1983	27
<u>Hoofdstuk C: Militair</u>	
1. <u>Activiteiten landstrijdkrachten</u>	
a. Warschaupakt	28

INHOUDSOPGAVE (vervolg)

blz.:

DEEL II: MIDDEN-OOSTEN / AFRIKA

1. <u>Libanon</u>	
a. Interne situatie	29-30
b. Regionale implicaties	30-32
Overzichtskaartje	33
2. <u>Angola intern</u>	34-35
Overzichtskaartje	36
3. <u>Namibië</u>	37-38

DEEL III: AZIE / VERRE-OOSTEN

1. <u>Afghanistan</u>	
a. Veiligheidssituatie	39
b. Sovjet opstelling	39-40
c. Afghaanse opstelling	40
d. Diplomatieke ontwikkelingen	40-43

SAMENVATTING

1. Oost-Europa

De, in verband met het overlijden van Brezhnev, uitgestelde topbijeenkomsten zullen in januari worden gehouden. In het kader daarvan bezocht de opperbevelhebber van de Warschaupakt strijdkrachten de Niet-Sovjet Warschaupaktlanden.

In de verslagperiode werden enige opmerkelijke uitspraken gedaan op het vlak van de bewapening/ontwapening, o.a. door Sovjet partijleider [REDACTED] die overigens druk doende is om "vertrouwelingen" op belangrijke posten te plaatsen.

Hoewel officieel werd besloten in Polen over te gaan tot opschorting van de uitzonderingstoestand, is er in feite niets veranderd.

Op economisch gebied blijkt het ook in alle Warschaupaktlanden niet erg best te gaan.

Bij de Warschaupakt landstrijdkrachten zijn geen bijzondere activiteiten waargenomen.

2. Midden-Oosten / Afrika

Besprekingen zijn begonnen tussen Israel en Libanon over de formele beëindiging van de staat van oorlog tussen beide landen, waarbij de vrees van Libanon, geïsoleerd komen te staan in de Arabische wereld, een grote rol speelt.

3. Azië / Verre-Oosten

Geruchten dat de Sovjet-Unie een duidelijker koerswijziging zou voorstaan met betrekking tot Afghanistan, worden door de Sovjet media heftig ontkend.

DEEL I : OOST-EUROPAHoofdstuk A: Politiek1. Warschaupakta. Bijeenkomst Politiek Consultatief Comité

In Moskou is officieel bekendgemaakt dat het Politiek Consultatief Comité van het Warschaupakt, het hoogste leidinggevende orgaan van het Pakt, in Praag bijeen zal komen, op 4 en 5 januari. De voorgaande bijeenkomst vond in mei 1980 plaats ter gelegenheid van de 25e verjaardag van het Pakt. Dit betekent dat is afgeweken van de inmiddels gangbare routine van één bijeenkomst per twee jaar. Dit wijkt op zich al af van de in 1956 gemaakte afspraak tweemaal per jaar bijeen te komen. De PCC-zitting zal worden voorafgegaan door een (eendaagse) zitting van het Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken en gevolgd worden door een - eveneens uitgestelde - zitting van het Comité van Ministers van Defensie. Of dit ook betekent dat de laatsten aan de PCC-zitting zullen deelnemen is niet duidelijk. Sinds de vorming van het Comité van Ministers van Defensie in 1969 is dit slechts éénmaal gebeurd, in mei 1980 in samenhang met de herdenking van de 25e verjaardag van het Pakt.

(B-2)(W/R)

m b. Rondreis [REDACTED] en [REDACTED]

In december heeft de Opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten van het Warschaupakt, MSU [REDACTED] tezamen met zijn Chef-staf Lrgen [REDACTED] een rondreis langs alle NSWP hoofdsteden gemaakt. Dergelijke rondreizen vinden regelmatig plaats en houden doorgaans verband met zittingen van het Comité van Ministers van Defensie en/of de Militaire Raad van het Warschaupakt.

Opmerkelijk was dat volgens het communiqué van het bezoek aan Roemenië de Opperbevelhebber de "hartelijke groeten en wensen voor succes bij het gezamenlijke optreden" aan de Roemeense partijleider/president [REDACTED] overbracht, namens partijleider [REDACTED] en Minister van Defensie MSU [REDACTED]. Gezien het feit dat een dergelijke formule bij geen der andere NSWP-landen vermeld werd (slechts bij de DDR was sprake van "broederlijke groeten" van [REDACTED] en omdat een en ander strijdig lijkt te zijn met de Warschaupakt-status van [REDACTED] en [REDACTED] houdt die vermelding mogelijk in dat namens [REDACTED] en [REDACTED] druk is uitgeoefend op Ceausescu, danwel een speciale boodschap werd overgebracht.

Dit kan betekenen dat deze rondreis mede verband hield met de voorbereidingen van de PCC-zitting, en dat Roemenië hierbij wellicht op één of meer punten dwars ligt. (Zie ook para 4.) Opmerkelijk is dat uit Roemeense hoek aanvankelijke meldingen over een komende PCC-zitting bestreden werden. (B-2)(W/R/GR/G)

2. Sovjet-Unie

a. Militair-politieke uitspraken

In december werden in de Sovjet-Unie door Minister van Defensie MSU [REDACTED] en partijleider [REDACTED] enige belangwekkende uitspraken gedaan op het vlak van de bewapening en ontwapening. In een "vraaggesprek" met het Sovjet persbureau TASS, begin december, stelde [REDACTED] dat op het vlak van de kernwapens voor middellange afstand in Europa bij benadering een krachtsevenwicht bestaat met aan iedere zijde ca 1000 draagmiddelen. Daaraan voegde hij evenwel toe dat wat de kernkoppen betreft de NAVO over een anderhalfvoudig overwicht beschikt. Hierbij rekent hij uitdrukkelijk de zogenaamde "forward based systems" mee. Ingaand op beschuldigingen dat de Sovjet-Unie haar moratorium op de stationering in Europa schendt, stelt hij dat feitelijk van een reductie sprake is. Verder keerde hij zich tegen de nieuwe Amerikaanse Trident SLBM's en het MX-systeem, dat hij bestempelde als inbreuk op de bestaande SALT overeenkomsten. Hierbij dreigde [REDACTED] met de opstelling van een gelijkwaardige nieuwe Sovjet intercontinentale raket.

In zijn rede ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van de Sovjet-Unie stelde partijleider [REDACTED] op 21 december eveneens dat nieuwe Amerikaanse strategische kernwapensystemen door gelijksoortige Sovjet systemen beantwoord zullen worden: MX door "overeenkomstige raketten en Amerikaanse kruisraketten met groter bereik door onze kruisraketten met groter bereik, die bij ons reeds getest worden". Niettemin stelde hij dat de Sovjet-Unie bereid is haar "strategische bewapening met 25% te verminderen. Daarmede in overeenstemming moet ook de VS-bewapening verminderd worden opdat het aantal draagmiddelen voor strategische wapens aan beide zijden gelijk is. Wij stellen ook voor het aantal kernkoppen wezenlijk te verminderen en de verdere ontwikkeling van kernwapens maximaal te begrenzen." Een en ander "omvat zonder uitzondering alle soorten strategische wapens en voorziet in een vermindering der arsenalen met vele honderden eenheden...."

Ingaand op de kernwapens voor de middellange afstand herhaalde [REDACTED] het Sovjet voorstel om "bij verdrag af te zien van alle soorten kernwapens voor de middellange afstand alsmede tactische wapens die bestemd zijn doelen in Europa te treffen". Als varianten hierop noemde hij enerzijds de reductie van Sovjet en NAVO wapens voor de middellange afstand met een derde, anderzijds een reductie aan Sovjet zijde in Europa tot

het aantal raketten dat Frankrijk en Groot Brittannië bezitten. Een en ander zou volgens ██████ neerkomen op een vermindering met honderden raketten aan Sovjet-zijde, waaronder enige tientallen SS-20's. Deze laatste variant zou volgens ██████ in de Sovjet-Amerikaanse context een "eerlijke nuloptie" zijn. Hieraan gekoppeld stelde hij ook een overeenkomst voor inzake wederzijds gelijke aantallen kernwapendragende vliegtuigen in Europa, zo mogelijk op een verminderd niveau . (B-2(W/R/GR/G)

Commentaar : Op het vlak van de INF-problematiek omvatten met name de uitspraken van ██████ een aantal nieuwe elementen. Het Sovjet doel blijft echter primair het pogen de Amerikaanse rol bij de Westeuropese veiligheid te verminderen of zelfs op te heffen. Daarbij speelt een fundamentele rol dat door de geografische scheiding tussen de VS en haar Europese bondgenoten enerzijds en het aaneengesloten geografische karakter van de Warschaupakt landen anderzijds de INF-problematiek volkomen verschillende dimensies heeft: Amerikaanse INF-middelen in Europa zijn vanuit de Sovjet-Unie gezien strategische wapens omdat zij de Sovjet-Unie zèlf kunnen treffen, terwijl de Sovjet INF-middelen vanuit de VS gezien slechts theaterwapens zijn. Ook geldt dat de Sovjet strategische wapens in beginsel ook op theaterniveau inzetbaar zijn, terwijl Amerikaanse strategische wapens met uitzondering van SLBM's in wezen uitsluitend een strategisch karakter dragen. Deze dispariteiten bemoeilijken een overeenkomst. Complicerende factoren zijn voorts nog de Franse en Britse kernwapens enerzijds en de Chinese kernwapens anderzijds, die voor de Sovjet-Unie evenzeer een bedreiging vormen. Gelet op de opstelling van deze landen lijken reële mogelijkheden voor een oplossing op korte termijn niet aanwezig. Het mag evenwel niet uitgesloten geacht worden dat de Sovjet-Unie op het laatst mogelijke tijdstip wellicht meer concessiebereidheid zal tonen om koste wat het kost stationering van de Pershing 2 en kruisraketten te voorkomen of beperken. De nieuwe elementen in ██████ rede kunnen in deze richting wijzen, niettegenstaande uitspraken dat "plaatsing", of voorbereidingen daarvoor zoals eerder gesteld, verdere besprekingen in Genève onmogelijk zou maken.

Tegen deze achtergrond bezien zijn de uitspraken van [REDACTED] en [REDACTED] evenals de aan Sovjet zijde opgevoerde propaganda campagne op dit moment vooral bedoeld om in te spelen op de Westerse publieke opinie, zowel die in de VS met betrekking tot de MX als in West Europa met betrekking tot INF. De schijnbare Sovjet concessiebereidheid speelt hierbij een belangrijke rol. De beschuldigingen rond nieuwjaar dat de "impasse in Genève" de verantwoordelijkheid van de VS is zijn ook in deze context te plaatsen. Anderszins maken dergelijke uitlatingen waarschijnlijk ook deel uit van de Sovjet onderhandelingstaktiek, in die zin dat men langs deze weg probeert mede via de druk van de publieke opinie een grotere Westerse concessiebereidheid te bewerkstelligen.

b. Promoties militairen

Op 16 december werden de Sovjet kolonel-generaals [REDACTED] bevorderd tot legergeneraal. Voorts werd kolgen [REDACTED] bevorderd tot luchtmaarschalk. Van de bevorderde militairen is de nu 58-jarige [REDACTED] sinds januari 1979 Bevelhebber van MD Turkestan, dat een belangrijke rol speelt bij de Sovjet militaire interventie in Afghanistan. Zijn bevordering kan verband houden met een opwaardering van het MD in verband met de Afghaanse operatie. Waarschijnlijker is het evenwel een voorbode voor een nieuwe (hogere) functie voor [REDACTED] elders in de Sovjet strijdkrachten. Legergeneraal [REDACTED] is sinds april 1979 Commandant van de Luchtlandingstroepen en bekleedt nu de rang die zijn voorganger Margelov ook had. Zijn bevordering houdt daarom waarschijnlijk verband met zijn huidige functie. Kolgen [REDACTED] was tot 1980 Plv Opperbevelhebber van de Luchtstrijdkrachten voor Gevechtstraining, maar over zijn huidige functie is dezerzijds geen informatie beschikbaar. Zijn bevordering duidt op een nieuwe hogere functie.

c. Personele mutaties

Sedert de benoeming van [REDACTED] tot partijleider op 12 november 1982 (zie MO 11/82) heeft zich in de Sovjet leiding een aantal belangrijke veranderingen voorgedaan. Naast de reeds in november genoemde personele mutaties zijn de belangrijkste hiervan:

- de vervanging van het Hoofd van de Propaganda-afdeling van het Centraal Comité [REDACTED] (64) door [REDACTED] (69);
- de benoeming van de Sovjet ambassadeur in Frankrijk, [REDACTED], tot Hoofd van een nog niet nader aangeduide afdeling of sector van het CC;

- de identificatie van een nieuwe Economische Afdeling van het CC, met het Hoofd van de Afdeling voor Planning en Financiële Organen, Gostev als 1e Plv Hoofd;
- de vervanging van Minister van Binnenlandse Zaken (MVD) Irgen [REDACTED] (72) door de eerst in mei 1982 benoemde KGB-Voorzitter kolgen [REDACTED] (64) onder gelijktijdige bevordering tot Irgen, en de benoeming van diens 1e Plaatsvervanger kolgen [REDACTED] (59) tot KGB-Voorzitter;
- de vervanging van de Ministers voor Spoorwegen en Plattelandsbouw wegens ernstige tekortkomingen, alsmede van de voorzitter van het Staatscomité voor Uitgeverijen, Drukkerijen en Boekhandels wegens promotie;
- de benoeming van twee nieuwe plaatsvervangend Ministers van Buitenlandse Zaken, de voor de Verenigde Staten respectievelijk China verantwoorde-lijke Afdelingshoofden [REDACTED] en [REDACTED] (B-2) (W/G)

Commentaar : (1) Gelet op het aantal en de aard van de mutaties houden deze waarschijnlijk verband met de benoeming van [REDACTED] tot partijleider. Opvallend is daarbij dat enige protégés van wijlen partijleider Brezhnev, mogelijk ook van de in januari 1982 overleden "partijideoloog" [REDACTED] op een zijspoor gezet lijken te zijn. De nieuw gepromoveerden lijken meer technocraten/specialisten te zijn dan "apparatchiks". Dit hangt waarschijnlijk samen met de zakelijker wijze van optreden van [REDACTED] die nu kenne-lijk op het personele vlak begint door te werken. Het feit dat de mutaties reeds zo kort na zijn ambtsaanvaar-ding doorgevoerd kunnen worden lijkt er op te duiden dat [REDACTED] positie momenteel voldoende sterk is, hangt anderszins echter evenzeer samen met de "stagnatie" die zich de laatste jaren onder Brezhnev aftekende.

- (2) Ten aanzien van [REDACTED] rivaal [REDACTED] bestaat momen-teel nog geen volledige duidelijkheid. Enerzijds maakt een onbevestigd bericht melding van het feit dat hij de leiding over de belangrijke Algemene Afdeling van het CC heeft moeten prijsgeven, hetgeen verlies van een belang-rijke machtsbasis zou inhouden. Anderzijds treedt hij als partijsecretaris in de openbaarheid bij voortduring op de tweede plaats op, hetgeen er op duidt dat zijn positie nog steeds sterk is en dat hij vooralsnog als "tweede secretaris" achter [REDACTED] te beschouwen is. (zie ook 3)

- (3) Over de opvolging van Brezhnev als staatshoofd en als Voorzitter van de Staats Defensie Raad bestaat nog geen duidelijkheid. De feestzitting ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van de Sovjet-Unie heeft niet geleid tot de formele benoeming van een staatshoofd. Bij ontstentenis daarvan treedt tot dusver de 1e Vice-Voorzitter van het Presidium van de Opperste Sovjet, de 81-jarige [REDACTED] ten dele als zodanig op. Er zijn enige onduidelijke berichten die duiden op weerstanden tegen [REDACTED] benoeming in de functie van staatshoofd. Eén melding maakt gewag van het feit dat [REDACTED] inmiddels tot Voorzitter van de Staats Defensie Raad benoemd zou zijn, maar is nóch te bevestigen, nóch waarschijnlijk. Opmerkelijk is dat bij de Zitting van de Opperste Sovjet eind november de als vijf vaste leden van de Staats Defensie Raad beschouwde Politbureauleden [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] en [REDACTED] vooraan zaten in afwijking van de onder Brezhnev gebruikelijke plaatsing. Dit is als aanwijzing te zien dat deze vijf de facto de leiding over de staat in handen hebben genomen.
- (4) De vervanging van Minister van Binnenlandse Zaken [REDACTED] door KGB-voorzitter [REDACTED] en diens vervanging door [REDACTED] is opmerkelijk te noemen. Enerzijds werd de ontslagen [REDACTED] als protégé van Brezhnev beschouwd. Anderzijds staan nu beide takken van het veiligheidsapparaat onder leiding van als [REDACTED] getrouwen beschouwde KGB-functionarissen, niettegenstaande het feit dat [REDACTED] voorheen ook banden met Brezhnev heette te hebben. [REDACTED] ervaring ligt mede op het vlak van de subversiebestrijding, terwijl [REDACTED] in de Ukraïne naam maakte door de onderdrukking van dissidenten en dergelijke en zich sinds mei bij de KGB in Moskou sterk deed gelden. Geplaatst tegen de achtergrond van [REDACTED] uitspraken inzake corruptiebestrijding, recht en orde, "Westerse invloeden" en dergelijke duiden deze benoemingen erop dat de nieuwe partijleider ernst maakt met zijn streven orde op zaken te stellen. Dit wordt nog benadrukt door het feit dat per 1 januari de straffen op corruptie en andere vergrijpen tegen staatsbezit verzwaard worden.

Juist op dit vlak trad begin 1982 een aantal zaken aan het licht die enerzijds familieleden van Brezhnev impliceerden, anderzijds duiden op tegenstellingen en/of gebrekkige samenwerking tussen de KGB en de onder het MVD ressorterende politie en veiligheidsorganen die zelf wegens corruptie en dergelijke aan kritiek blootstonden. De benoeming van [REDACTED] getrouwe KGB-functionarissen bij KGB en MVD duidt op het streven beide organen nauwer te doen samenwerken en onder controle te brengen en om het MVD te "zuiveren". Een en ander zal naar verwachting gepaard gaan met een straffer binnenlands beleid. Het is niet uit te sluiten dat Brezhnev's schoonzoon [REDACTED] binnen afzienbare tijd het veld zal moeten ruimen als 1e Plv Minister van Binnenlandse Zaken, terwijl evenmin uitgesloten kan worden dat de Brezhnev-getrouwe Tsinev het veld zal moeten ruimen als 1e Plv Voorzitter van de KGB. Bovendien kan geconstateerd worden dat de nieuwe KGB-Voorzitter [REDACTED] in tegenstelling tot zijn voorganger [REDACTED] lid is van het Centraal Comité, zodat hij wellicht binnen afzienbare tijd als KGB-vertegenwoordiger in het Politbureau zal kunnen plaatsnemen.

- (5) Met de benoeming van [REDACTED] en [REDACTED] tot Plv Ministers van Buitenlandse Zaken worden, wellicht ten overvloede, de twee zwaartepunten in de Sovjet buitenlandse politiek benadrukt. Opmerkelijk is dat [REDACTED] voorganger bij de Afdeling voor de VS, [REDACTED] in 1977 tot 1e Plv Minister van Buitenlandse Zaken werd benoemd, en dat deze nu mogelijk een andere (hogere) functie in het Sovjet buitenlandse beleid krijgt. Gelet op zijn optreden en capaciteiten kan [REDACTED] als mogelijk toekomstig ambassadeur in Washington of als Minister van Buitenlandse Zaken in aanmerking komen. [REDACTED] wordt beschouwd als vooraanstaand China-deskundige en was voorheen onder meer ambassadeur in Pakistan. Hij speelde een belangrijke rol bij de voorbereiding van de normaliseringsbesprekingen met China en zal deze nu mogelijk als onderminister gaan leiden in plaats van de nu 76-jarige [REDACTED]. Deze draagt tevens verantwoordelijkheid voor (Zuidelijk) Afrikaanse

■■■■■

aangelegenheden en was aanvankelijk Sovjet delegatie-leider bij de CVSE Vervolgconferentie in Madrid, waar hij bij het aanlopen van de Sino-Sovjet onderhandelingen werd opgevolgd door de voor West Europa verantwoordelijke Plv Minister ■■■■■. Mogelijk wordt ■■■■■ gepensioneerd. Het Sovjet Ministerie van Buitenlandse Zaken telt nu 10 plaatsvervangend ministers, waarvan vier 74 jaar of ouder zijn.

■■■■■

3. Polen

Politieke ontwikkelingen

In december is in Polen in tegenstelling tot eerdere berichten (zie MO 11/82) niet overgegaan tot opheffing van de uitzonderingstoestand - "Staat van Oorlog" - doch slechts tot opschorting hiervan op 31 december. Op basis van nieuwe wetgeving heeft echter de Staatsraad speciale bevoegdheden gekregen om zonodig opnieuw de "Staat van Oorlog" uit te roepen en blijft een deel van de beperkende maatregelen voorlopig van kracht. Ook werden aanwijzingen verkregen over een mogelijke grondwetswijziging die de president in staat zou stellen met voorbijgaan van Staatsraad en parlement "bijzondere nood-situaties" af te kondigen.

De Militaire Raad wordt, volgens haar voorzitter [REDACTED] van een bestuursorgaan onder de uitzonderingstoestand omgezet in een orgaan dat de overgang van de opschorting naar de volledige opheffing van de uitzonderingstoestand in goede banen moet leiden. Dit zal naar verwachting circa een half jaar gaan duren. Het aantal militaire commissarissen dat overal in het land optrad, wordt sterk verminderd en slechts op de belangrijkste staats- en economische posten blijven zij functioneren. In combinatie met het reeds vóór het uitroepen van de uitzonderingstoestand bestaande "Comité voor de Nationale Verdediging" (KOK) en het optreden van militairen in belangrijke partij- en bestuursfuncties houdt een en ander in dat tenminste voorlopig in Polen voor de militairen een belangrijke rol blijft weggelegd.

Met betrekking tot de onafhankelijke vakbeweging "Solidarnosc" kan vastgesteld worden dat zij haar effectiviteit grotendeels verloren heeft, ondanks kleine demonstraties in Warschau op 13 december en in Gdansk op 16 december. Er zijn evenwel aanwijzingen dat "Solidarnosc" probeert de nieuwe toegestane vakbonden te penetreren en voor eigen doeleinden aan te wenden. "Solidarnosc" en in het bijzonder haar voorman [REDACTED] blijven tenminste symbolisch van grote betekenis voor de bevolking als tekenen van afwijzing van het regime en hoop op een betere toekomst. De aanhouding van [REDACTED] en diens onvrijwillige rondrit van enige uren door Gdansk op 16 december, alsmede de voortdurende verwoede pogingen van het regime om [REDACTED] in discredit te brengen, onderstrepen dit.

Hoewel alle geïnterneerden en politieke gevangenen inmiddels in naam zijn vrijgelaten, blijven naar schatting enkele duizenden activisten in gevangenschap. De arrestatie van een zevental vooraanstaande "Solidarnosc"-leiders bij hun vrijlating uit internering, heeft veel kwaad bloed gezet en duidt er op dat de repressiemaatregelen jegens "Solidarnosc" onverkort worden voortgezet.

Dit en bepaalde uitspraken duiden er op dat het regime nog immer voor herleving van "Solidarnosc" bevreesd is. Van betekenis zijn ook "strafbataljons" bestaande uit leden/activisten van de verboden vakorganisatie. Binnen de Rooms-katholieke Kerk in Polen lijkt de verdeeldheid toe te nemen, waarbij in het bijzonder de primaat van Polen [REDACTED] steeds sterker aan kritiek bloot komt te staan. Niettegenstaande een ontmoeting tussen [REDACTED] en [REDACTED] na diens vrijlating uit internering en een kerkelijke steunbetuiging aan "Solidarnosc" begin december, zou de houding van [REDACTED] ten aanzien van het regime in Polen volgens een onbevestigd bericht dreigen te leiden tot een breuk tussen episcopaat en "Solidarnosc". In hoeverre de kerkelijke protesten tegen de "willekeur" en "psychische terreur" die volgens de bisschoppen in de nieuwe wetgeving met betrekking tot de opschorting van de uitzonderingstoestand besloten liggen, hierin verandering hebben gebracht, is niet duidelijk. Een en ander betekent echter wel dat de kerk aan betekenis heeft verloren als mogelijke factor in een maatschappelijk verzoeningsproces.

Op het buitenlandse politieke vlak werden in december opnieuw felle aanvallen gedaan op de "inmenging" van de Verenigde Staten in Poolse binnenlandse aangelegenheden en werden enige anti-Amerikaanse maatregelen getroffen. In de Sovjet-Poolse betrekkingen was het bezoek dat de Poolse leider [REDACTED] aan de Sovjet-Unie bracht ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van de Sovjet-Unie, belangwekkend. Evenals de andere Oosteuropese leiders had hij een onderhoud met partijleider [REDACTED] die "met dank" een uitnodiging aanvaardde Polen te bezoeken. Gezien de formulering kan dit bezoek nog geruime tijd op zich laten wachten. Bij hun ontmoeting dankte [REDACTED] de Sovjet-Unie voor haar "broederlijke hulp", terwijl [REDACTED] van zijn kant de "onwrikbare solidariteit van zijn land met Polen bij de oplossing van de crisis" tot uitdrukking bracht.

Eerder al was van Sovjet zijde instemmend gereageerd op de opschorting van de uitzonderingstoestand in Polen. Afgaande op de nu beschikbare berichten kan niet van een wezenlijke sfeerverbetering in de Sovjet-Poolse betrekkingen gesproken worden.

Concluderend kan gesteld worden dat ondanks de opschorting van de "Staat van Oorlog" in Polen zowel intern als extern in de relatie met de Sovjet-Unie en het Westen op dit moment in wezen niet veel veranderd is. Het regime blijft onveranderd geïsoleerd, de militairen blijven een belangrijke rol spelen en het systeem blijft gebaseerd op repressie veeleer dan maatschappelijke verzoening. (B-2)(W/GR/G/R)

4. Roemenië

Nationale Partijconferentie

Van 16 tot 18 december vond in Boekarest een Nationale Conferentie van de Roemeense Communistische Partij plaats, welke hoofdzakelijk gewijd was aan socio-economische vraagstukken. Daarnaast werd tijdens de openingszitting als extra programmapunt "organisatorische maatregelen" opgevoerd, dat wil zeggen veranderingen op het personele vlak. Voor zover bekend betrof dit alleen de benoeming van nieuwe leden en kandidaatleden van het Centraal Comité van de RCP waardoor het aantal leden van 245 in 1979 op 251 nù gebracht wordt en het aantal kandidaten van 163 op 174. Onder de nieuwe leden zijn de vroegere premier [REDACTED] en [REDACTED] voorzitter van de communistische jeugdbeweging en zoon van de Roemeense partijleider/president. (B-2)(W)

In de rede van partijleider [REDACTED] werd in hoofdlijnen vastgehouden aan de bestaande koers van "veelzijdig ontwikkeld socialisme". Op het ideologische vlak werd in samenhang hiermede de marxistische leer met betrekking tot de "dictatuur van het proletariaat" afgezworen en vervangen door die van de "revolutionaire arbeidersdemocratie". Ten aanzien van de broederlanden stelde hij, evenals later premier [REDACTED] de gebrekkige samenwerking van de CEMA-landen mede verantwoordelijk voor de slechte economische situatie in zijn land. Toch riep hij opnieuw op tot het spoedig bijeenroepen van een economische top van de CEMA-landen. Voorts riep hij zowel de NAVO- als WP-landen op om hun defensie-uitgaven met 20% te verlagen ten opzichte van 1982, verlangde hij voortzetting van de Sovjet-Amerikaanse "kernwapenbesprekingen" en drong hij aan op een spoedige afsluiting van de CVSE Vervolgconferentie in Madrid.

Verder heeft de conferentie een resolutie aangenomen die stelt dat de Roemeense militaire uitgaven tot 1985 bevroren moeten worden. (B-3)(W)

Commentaar : Op grond van de tot dusver schaarse informatie over de partijconferentie, zijn in dit stadium slechts voorlopige conclusies te trekken. Deze komen er op neer dat [REDACTED] vasthoudt aan zijn tot dusver gevoerde beleid.

Ten aanzien van de "afzwering" van de dictatuur van het proletariaat, kan geconstateerd worden dat dit eerder al in andere WP-landen is gebeurd. Zo verdween dit begrip in 1977 uit de Sovjet grondwet als uitvloeisel van het bereiken van de staat van "ontwikkeld socialisme". De Roemeense afzwering heeft een vergelijkbare achtergrond, zij het dat de "nieuwe staatsvorm" en motivatie tot op zekere hoogte afwijken van die in de Sovjet-Unie. In wezen verandert op dit moment echter aan het

vigerende staatsbestel niets en uitlatingen over democratisering van bedrijven en instelling van zogenaamde "volksraden" vermogen niet te verhullen dat Roemenië één der meest repressieve regimes in Oost-Europa kent.

Ten aanzien van de genoemde buitenlandse politieke thema's kan geconstateerd worden dat deze neerkomen op een herhaling van de bestaande standpunten van Roemenië, dat een politiek voert van onafhankelijkheid in gebondenheid.

Ook de uitspraak over bevrozing van de Roemeense defensie-uitgaven is van belang. (zie overigens Hoofdstuk B para 5)

Gerelateerd aan de omstandigheden rond het bezoek van Warschau-pakt Opperbevelhebber MSU [REDACTED] aan Roemenië op 5 december (zie para 1.b.) en het persbericht over het gesprek dat op 21 december in Moskou tussen [REDACTED] en [REDACTED] plaatsvond, kan dit betekenen dat het land opnieuw door de Sovjet-Unie onder druk wordt gezet om haar defensie-uitgaven te verhogen, en dat mogelijk op dit vlak van Roemeense zijde het nodige vuurwerk te verwachten is tijdens en rond de komende PCC-zitting.

De onafhankelijke Roemeense opstelling ten opzichte van de Sovjet-Unie kwam overigens ook naar voren in de afstandelijke Roemeense reacties bij de dood van Brezhnev en de benoeming van [REDACTED]. Een en ander wijst er op dat [REDACTED] nog onverkort vasthoudt aan zijn afwijzing van het beginsel der beperkte soevereiniteit van socialistische landen, de zogenaamde "Brezhnev Doctrine".

Hoofdstuk B: Economie

1. CEMA

Verder uitstel CEMA-topconferentie

Mogelijk zal de veelbesproken CEMA-topconferentie, waaraan door de partijleiders van de lidstaten zou moeten worden deelgenomen, eerst in de zomer van 1983 plaatsvinden.

In artikelen in de PRAVDA (van 15 oktober 1982) en KOMMUNIST (nummer 17, november 1982) is van Sovjet kant gepleit voor een versnelling van het integratieproces binnen de CEMA. Plancoördinatie zou moeten worden aangevuld met een coördinatie van het totale economische en technisch-wetenschappelijke beleid van de CEMA-landen. Ook het investeringsbeleid van de lidstaten zou op elkaar moeten worden afgestemd. Verdergaande integratie wordt in deze artikelen met name noodzakelijk geacht op het gebied van (micro-)electronica, industriële robotproductie, energievoorziening en voedselproductie. Door een verbetering van de integratie zou de technische en economische onafhankelijkheid van de CEMA-landen van het Westen worden versterkt. In de KOMMUNIST van november 1982 werd in dat verband gepleit voor een "grondiger analyse van het karakter van de economische betrekkingen met het Westen en in het bijzonder van de effectiviteit van het gebruik van kredieten".

Commentaar: Hoewel het voorstel een topconferentie van de partijleider van de CEMA-landen te organiseren oorspronkelijk (in 1980) door Roemenië is gelanceerd, wordt in de Sovjet pers nog slechts verwezen naar de toespraak van wijlen partijleider Brezhnev op het 26e Partijcongres van de CPSU (op 23 februari 1981), waarin een dergelijke CEMA-top nuttig wordt genoemd teneinde de mogelijkheid voor de coördinatie van het economische beleid, voor wederzijdse aanpassing van de "economische mechanismen", en voor het opzetten van gemeenschappelijke ondernemingen en directe relaties tussen bedrijven in de verschillende lidstaten te bespreken. Naar het zich laat aanzien is echter nog steeds geen overeenstemming bereikt tussen de lidstaten over door de beoogde CEMA-topconferentie te nemen besluiten en initiatieven die de economische integratie van de Oostbloklanden nieuwe impulsen zouden kunnen geven. Overeenstemming over de agenda van zo'n top is op basis van de Sovjet denkbeelden, zoals die in de genoemde PRAVDA- en KOMMUNIST-artikelen hun weerslag hebben gevonden, moeilijk denkbaar. Deze voorstellen impliceren een beperking van de economische beleids- en planautonomie van de individuele lidstaten die zeker

voor een aantal kleinere Oosteuropese landen onaanvaardbaar is. Daarbij kan vooral aan Hongarije en Roemenië gedacht worden. Daarentegen lijken vooral Tsjechoslowakije (en in mindere mate de DDR) zich meer te kunnen vinden in deze Sovjet voorstellen. Het is niet uitgesloten dat de Sovjet-Unie ook een formele wijziging van de besluitvormingsprocedures binnen de CEMA nastreeft, waarbij het beginsel van unanimitéit zou moeten plaatsmaken voor besluitvorming op basis van een meerderheid van stemmen.

Daarnaast is het zeer opmerkelijk te noemen dat in geen van de genoemde artikelen wordt ingegaan op het vraagstuk van de prijsvorming en -verhoudingen noch op de geplande omvang van de handel in energie, grondstoffen en landbouwprodukten tussen de lidstaten. Evenmin wordt het probleem van de stagnerende monetaire integratie binnen de CEMA aangesneden.

Met name Hongarije heeft zich in het verleden sterk gemaakt voor nieuwe initiatieven op monetair gebied. Uitbreiding van de rol van de Transferabele Roebel, die momenteel slechts als rekeneenheid voor de strict bilaterale handel tussen de CEMA-landen fungeert, lijkt één van de door Hongarije gewenste kwalitatieve veranderingen binnen de CEMA.

Voor alle lidstaten van de CEMA is het vraagstuk van de prijsvorming en verhoudingen van grote betekenis. De economische crisis waarmee de CEMA-landen te kampen hebben, draagt er evenwel toe bij dat de al bestaande belangentegenstellingen terzake verder zijn en worden aangescherpt. Voor de niet-Sovjet lidstaten is een wijziging in de verhouding tussen de door hen aan de Sovjet-Unie (als hun belangrijkste leverancier) te betalen energie- en grondstoffenprijzen en de prijzen van industrie- en landbouwprodukten, waaruit hun export naar de Sovjet-Unie primair bestaat, ten gunste van laatstgenoemden van het grootste economische belang. Hetzelfde geldt voor een eventuele Sovjet garantie inzake de omvang van de energie- en grondstoffleveranties aan de overige lidstaten. Vooralsnog wijst niets erop dat de Sovjet leiding bereid is de CEMA-partners op deze gebieden tegemoet te komen.

Het is niet uitgesloten, dat een verdere verergering van de economische problemen in de niet-Sovjet lidstaten (met name op het gebied van de energievoorziening en de buitenlandse handel)

de betrokken regeringen op de lange termijn tot concessies zal dwingen ten aanzien van de Sovjet integratieplannen. Op korte termijn lijken evenwel succesvolle nieuwe initiatieven ter bevordering van de economische integratie binnen de CEMA vrijwel uitgesloten.

Wezenlijke vooruitgang op dit gebied zal ook na eventuele overeenstemming over de agenda, door een CEMA-topconferentie waarschijnlijk niet kunnen worden gerealiseerd.

2. DDRDe defefensiebegroting 1983

In "Neues Deutschland" van 6 december 1982 is de staatsbegroting voor 1983 gepubliceerd. In de begroting is voor de nationale defensie ruim 11,4 miljard mark/DDR uitgetrokken (1982: bijna 10,8 miljard mark/DDR). Blijkens de begrotingscijfers zal in 1983 iets minder dan 4,5 miljard mark/DDR worden besteed aan "openbare veiligheid, rechtspleging en beveiliging van de staatsgrenzen".

De totale uitgaven op de staatsbegroting voor 1983 bedragen ruim 189,5 miljard mark/DDR (1982: ruim 177,8 miljard mark/DDR).

Commentaar: Op de staatsbegroting van de DDR worden sinds 1977 uitgaven voor de nationale defensie en die voor openbare veiligheid en beveiliging van de staatsgrenzen in twee afzonderlijke begrotingsposten weergegeven. In de post "openbare veiligheid en beveiliging van de staatsgrenzen" zijn ook de kosten van de rechtspleging opgenomen. Daarbij gaat het waarschijnlijk om een relatief bescheiden bedrag. De som van beide posten wordt opgevat als het totale defensie-budget (in de zin van de uitgaven voor de verdediging van de interne en externe veiligheid van de DDR). In vergelijking met de staatsbegroting voor 1982 is er sprake van een toename van het totale defensiebudget van ruim 14,95 miljard mark/DDR tot iets meer dan 15,85 miljard mark/DDR, hetgeen overeenkomt met een stijging van 6,0%. In 1982 bedroeg het groeicijfer (ten opzichte van 1981) nog ruim 6,4%. In de begroting voor 1983 nemen de defensie-bestedingen evenals in 1982 rond 8,4% van de totale staatsuitgaven voor hun rekening. Aangenomen wordt dat niet alle uitgaven ten behoeve van de defensie in de officiële begrotingscijfers zijn opgenomen. Volgens sommige schattingen moeten de officiële begrotingsuitgaven met 15 à 20% worden verhoogd, teneinde een realistisch beeld te krijgen van de werkelijke omvang van de Oostduitse defensie-inspanning. Overigens besteedt de DDR op basis van de officiële begrotingscijfers al relatief meer aan de defensie dan de overige NSWP-landen, namelijk ruim 7,5% van het (geproduceerde) nationaal inkomen. Door het teruglopen van de economische groei is de defensie-last de afgelopen jaren toegenomen.

3. Hongarije

Daling van de levensstandaard in 1983 voorzien

Volgens het economische plan voor 1983 zal de groei van het nationaal inkomen slechts 0,5 à 1,0% bedragen. Dit is het laagste streefcijfer sinds de tweede wereldoorlog. De groei van de industriële produktie moet in 1983 1 à 2% bedragen (Plan 1982: + 2,0 à 2,5%).

Voor de landbouw is het streefcijfer vastgesteld op 2 à 3% (Plan 1982: + 4,0 à 4,5%). De binnenlandse bestedingen zullen in 1983 omlaag gaan. De investeringen worden ten opzichte van het geplande niveau van 1982 met ruim 4% verlaagd (tot 171 miljard forint). Ook de particuliere bestedingen worden beperkt, te weten met 0,5%. De reële inkomens (per hoofd van de bevolking) zullen in 1983 met 1,5 à 2,0% worden verlaagd. De Hongaarse bevolking zal geconfronteerd worden met een stijging van het prijsniveau van ruim 7% (Plan 1982: + 5,0%; resultaat: + 7,2%).

Commentaar: Nog sterker dan in voorgaande jaren reeds het geval was, is de verdere ontwikkeling van de levensstandaard van de Hongaarse bevolking ondergeschikt gemaakt aan de verbetering van de "externe" economische positie van Hongarije. Door middel van een verlaging van de binnenlandse bestedingen gekoppeld aan een verhoging van de export naar de Westen moet verdere vooruitgang worden geboekt in het streven naar een herstel van het evenwicht op de Hongaarse betalingsbalans. De Hongaarse "harde valuta" schuldenlast bedraagt (netto) naar schatting 8 miljard dollar. In de eerste helft van 1982 kreeg Hongarije te kampen met ernstige liquiditeitsproblemen, die een verzoek tot herziening van de bestaande aflossingsregelingen (in navolging van Polen en Roemenië) onvermijdelijk leken te maken. Deze problemen (zie ook MO 8/82) zijn door nieuwe kredieten ter hoogte van 1,6 miljard dollar (in ieder geval) tijdelijk verlicht. Van groot belang is tevens dat vooral door een drastische beperking van de import waartoe in september 1982 nieuwe maatregelen werden genomen, de "harde valuta" handelsbalans in 1982 een aanzienlijk overschot heeft opgeleverd.

De voor 1983 geplande bestedingsbeperkingen wijzen erop dat herstel van het "externe" evenwicht van de Hongaarse bevolking verdergaande offers zal vergen.

Het huidige sociaal-economische beleid en de in het kader daarvan geplande hervormingen in het systeem van planning en bedrijfsvoering (onder meer verdergaande loondifferentiatie) lijken vooralsnog de sociaalpolitieke stabiliteit in het land niet wezenlijk te zullen ondergraven.

Indien de economische crisis in de Westerse wereld verder verergert en nog pijnlijker stappen op consumptief gebied in Hongarije noodzakelijk zou maken, zou dit het sociaalpolitieke klimaat zeer waarschijnlijk niet onberoerd laten.

4. Tsjechoslowakije

Streefcijfers voor de economie in 1983

Het jaarplan voor 1983 voorziet in een groei van het (geproduceerde) nationaal inkomen met 2,0%. In 1982 was een toename van 0,5% gepland. Voor wat betreft de industriële produktie ligt het streefcijfer voor 1983 met 2,4% ook aanzienlijk hoger dan in 1982 het geval was (+0,8%). In de bouw zal de produktie met ruim 2% moeten toenemen, terwijl deze in 1982 mede in het licht van de geplande investeringsdaling (-3,3%) moest worden beperkt.

In 1983 zal de landbouwproduktie met 2,7% moeten groeien (akkerbouw + 5,6%). Voor wat betreft de omvang van de graanoogst is het plancijfer van 1982 (11 miljoen ton) gehandhaafd. De inkomens van de bevolking zullen met eveneens 2% worden verhoogd, terwijl de groei van de particuliere consumptie in 1983 volgens het jaarplan 1,3% zal bedragen.

Volgens regeringswoordvoerder Kouril (op 28 november 1982) is de industriële produktie in 1982 met ongeveer 1% gestegen. Daarmee is het streefcijfer van 0,8% iets overtroffen. De landbouw herstelde zich van de slechte resultaten van 1981 al bleef de produktiegroei tot rond 1% beperkt (Plan: 3,2%). Met name in de akkerbouw zijn naar verluidt goede resultaten geboekt. De produktie in deze sector zou 9% (1981:-7%) gestegen zijn. De graanoogst bleef met 10,3 miljoen ton wel achter bij het streefcijfer (11 miljoen ton) maar was groter dan in 1981 (9,5 miljoen ton). In de veehouderij was mede met het oog op de geplande beperking van de (voeder) graanimport een produktie-daling van 6% voorzien. De teruggang bleef in werkelijkheid tot 4% beperkt.

Kouril deelde tevens mee dat het nationaal inkomen in 1982 iets ("only very slightly") is gestegen. Ten aanzien van de energievoorziening werd medegedeeld dat in 1982 het olieverbbruik met 2 miljoen ton is teruggebracht. Verder zou de schuldenlast van Tsjechoslowakije aan het Westen aanzienlijk zijn verminderd.

Commentaar: De gepubliceerde cijfers over de economische ontwikkeling in 1982 en de plandoelstellingen voor 1983 geven een te optimistisch beeld van de Tsjechoslowaakse economie. De toch al zeer lage streefcijfers voor 1982 zijn voor een deel in de loop van dat jaar nog verder "bijgesteld" (oftewel verlaagd) en zijn waarschijnlijk niet gecorrigeerd voor prijsstijgingen. Planrealisatie wijst in het geval van Tsjechoslowakije allerminst op een doorbreking van de economische stagnatie zoals die zich sinds het einde van de jaren '70 in dat land manifesteert.

Voor de bevolking is 1982 een ongunstig jaar geweest. De levens-

middelenvoorziening (met name bij zuivelprodukten en vlees) verslechterde onder invloed van de slechte produktie-resultaten in de akkerbouw en van de vermindering van de graanimport (waarop 1/4 van de Tsjechoslowaakse vleesproduktie is gebaseerd). Drastische prijsverhogingen voor levensmiddelen en consumptiegoederen hebben bijgedragen tot een reële daling van de levensstandaard. De ontevredenheid over de economische ontwikkeling is sterk toegenomen.

Volgens een onbevestigde melding zouden in mei/juni 1982 in kolenmijnen en hoogovens bij Ostrava korte stakingen hebben plaatsgevonden waartegen door de veiligheidsorganen, mogelijk uit angst voor "Poolse toestanden", zeer hard zou zijn opgetreden.

Bij de gemelde successen ten aanzien van de energievoorziening en de "harde valuta" schuldenlast moet een aantal kanttekeningen worden geplaatst. Zo is in 1982 geen wezenlijke verbetering in de energievoorziening opgetreden noch is reële vooruitgang geboekt in het streven naar een efficiënter energieverbruik in vooral de Tsjechoslowaakse industrie. Verder is de kolenwinning opnieuw bij de plandoelstelling (van 124,1 miljoen ton) achtergebleven. Ook zijn de opgetreden vertragingen bij de bouw van kerncentrales (bij Jaslovske Bohunice en Dukovany) nog niet uit de weg geruimd. Waarschijnlijk zijn evenals in voorgaande jaren deze winter storingen in de electriciteitsvoorziening onvermijdelijk.

Wat betreft de buitenlandse handel wijzen de cijfers op een sterke stijging van de handel met de overige CEFTA-landen. De uitvoer naar niet-socialistische landen is in 1982 echter waarschijnlijk reëel gedaald. Gepland was een exportgroei van 7,5%.

In zijn toespraak tijdens de zitting van het Centraal Comité van de Tsjechoslowaakse CP die op 24 en 25 november 1982 werd gehouden, wees CC-secretaris Jakes op de bestaande kwalitatieve tekortkomingen van de Tsjechoslowaakse exportprodukten. Als gevolg van drastische importbeperkingen (-15% in de periode januari-september 1982), waarop klaarblijkelijk door een speciale commissie wordt toegezien, is Tsjechoslowakije er evenwel toch in geslaagd een overschot in de "harde valuta" handel ter waarde van bijna 400 miljoen dollar in de eerste helft van 1982 te realiseren. In hoeverre Tsjechoslowakije daadwerkelijk de "harde valuta" schuldenlast, die medio 1982 naar schatting (netto) 3,4 miljard dollar bedroeg, heeft weten te reduceren is nog onduidelijk. In dit verband moet er overigens op gewezen worden dat de Tsjechoslowaakse schuldenlast na die van Bulgarije het geringst van omvang is in het Warschaupact.

De zeer restrictieve handels- en kredietpolitiek van Tsjechoslowakije

ten opzichte van het Westen heeft in economisch opzicht zeer nadelige gevolgen gehad.

De beperking van de invoer van Westerse technologie en "know-how" heeft de modernisering van de Tsjechoslowaakse industrie ernstig vertraagd. Het heeft ook de overgang naar een "intensieve", op de produktiviteitsontwikkeling gebaseerde economische groei belemmerd, toen (aan het einde van de jaren '70) de verdere ontwikkeling van de economie niet langer gerealiseerd kon worden door de inzet van extra-arbeidskrachten en (goedkope) grondstoffen.

De Tsjechoslowaakse leiders hebben nog geen nieuwe initiatieven ontwikkeld die een structurele verbetering van de economische situatie zouden kunnen bewerkstelligen maar houden vast aan hun tot dusverre gevoerde beleid.

Erkend wordt in de Tsjechoslowaakse media, dat de begin 1981 ingevoerde "Set of Measures", een geheel van beperkte wijzigingen in het geldende systeem van planning en bedrijfsvoering, nog onvoldoende positief effect heeft gehad (met name niet op het loon- en investeringsbeleid, de buitenlandse handel en de technologische vooruitgang). Er zijn echter geen aanwijzingen dat binnen de over het vraagstuk van economische hervormingen ernstig verdeelde partij en staatsleiding de voorstanders van ingrijpende beleidsombuigingen in de tweede helft van 1982 terrein hebben gewonnen.

Bij voortzetting van de huidige economische koers is mede in het licht van de te verwachten verdere stijging van de prijzen van de uit de Sovjet-Unie geïmporteerde energie en grondstoffen en van de aan Tsjechoslowakije in het kader van het kernenergieprogramma van de CEMA toegekende taken, een versterkte oriëntatie van de Tsjechoslowaakse buitenlandse handel op het Oostblok alleszins mogelijk.

Het uitblijven van een wezenlijke hervorming van het huidige over-gecentraliseerde systeem van planning en bedrijfsvoering en van een opening naar het Westen, in de vorm van een op grond van de zeer gunstige externe financiële positie van het land zeker te realiseren verhoging van de import van Westerse technologie, sluit een structurele verbetering van de economische situatie in Tsjechoslowakije uit. Realisering van het streefcijfer van het huidige Vijfjarenplan voor wat betreft de economische groei, namelijk 1,9% à 2,7% per jaar, lijkt nu al vrijwel uitgesloten. Een voortduren van de economische stagnatie moet

waarschijnlijk worden geacht. Zelfs is een reële teruggang niet uitgesloten indien de energieproblemen (mogelijk door een verdere verlaging van de Sovjet olie-export naar Tsjechoslowakije) zouden verergeren.

Voor de Tsjechoslowaakse burger beloven de komende jaren mager te zullen blijven.

Een verdere daling van de levensstandaard lijkt eerder waarschijnlijk dan een stabilisatie ervan op het huidige niveau.

5. RoemeniëDe defensiebegroting 1983

Op de staatbegroting voor 1983, die een omvang heeft van in totaal 301,9 miljard lei, is een bedrag van 11,7 miljard lei voor de defensie uitgetrokken. Daarmee is van de totale staatsuitgaven op de begroting 3,9% voor de Roemeense defensie bestemd. In de begroting voor 1982 was 10,77 miljard lei voor de defensie bestemd, hetgeen overeenkwam met 3,7% van de begrotingsuitgaven. De groei van de defensie-uitgaven bedraagt in 1983 8,6% hetgeen aanzienlijk meer is dan in 1982 (+3,5%).

Blijkens uitlatingen van de Roemeense Minister van Financiën Gigea op 9 december is in het licht van de goedgekeurde loon- en prijsstijgingen geen sprake van een werkelijke groei van de defensie-uitgaven. De minister merkte in zijn toespraak tot de Grote Nationale Vergadering verder op dat "The low share of defense expenditures in the overall budget reflect the policy of peace, detente and international cooperation consistently promoted by the country's president, Comrade [redacted] and fully adhered to by all our people".

Commentaar: Zoals reeds eerder gemeld (zie MO 10/81), dienen de gepubliceerde Roemeense begrotingscijfers niet in de laatste plaats politiek-propagandistische doeleinden.

Een voorbeeld daarvan was onder meer de aankondiging in september 1980, dat het defensiebudget van dat jaar met 2 miljard lei (oftewel met 16%) tot 10,46 miljard lei zou worden verlaagd ten behoeve van (vooral) een verdere verhoging van de levensstandaard. Dit voornemen zou in de praktijk zelfs de betaling van soldij en dergelijke in gevaar hebben gebracht.

De resolutie die op 18 december 1982 door de Nationale Conferentie van de Roemeense CP werd aangenomen (zie ook Hoofdstuk A, punt 4) waarin werd opgeroepen tot bevriezing van de Roemeense defensie-uitgaven tot 1985, lijkt eveneens primair van politiek-propagandistische betekenis. De verklaring van de Minister van Financiën Gigea, dat ondanks de voor 1983 geplande stijging van de defensiebegroting met 8,6% van een (reële) groei van de defensiebestedingen als gevolg van loon- en prijsstijgingen geen sprake is, volgt dezelfde lijn maar is toch opvallend. Immers, het zou impliceren dat

de Roemeense defensie met een onverwacht sterke inflatie wordt geconfronteerd.

Ten aanzien van de Roemeense defensie-inspanning moet nog worden opgemerkt, dat de officiële begrotingscijfers niet in overeenstemming zijn te brengen met het streven van [REDACTED] c.s. de uitrusting van de strijdkrachten te moderniseren en de afhankelijkheid van het buitenland (primair de Sovjet-Unie) op materieelgebied structureel te beperken door de opbouw van een nationale defensie-industrie.

De begrotingspost "defensie" omvat dan ook zeer waarschijnlijk niet alle uitgaven ten behoeve van de Roemeense defensie-inspanning. De werkelijke defensie-uitgaven van Roemenië liggen waarschijnlijk minstens 30% hoger dan het officiële begrotingscijfer. Volgens sommige schattingen omvat de officiële defensiebegroting in 1981 zelfs nog minder dan 50% van de werkelijke defensie-uitgaven. Dit alles sluit niet uit dat onder invloed van de economische crisis waarmee Roemenië de afgelopen jaren steeds sterker te kampen heeft gekregen, toch bepaalde bezuinigingen in de defensie-programma's zijn doorgevoerd.

Zo wordt gemeld, dat Roemenië de import van militair materieel uit de Sovjet-Unie sinds 1980 praktisch geheel heeft gestaakt. Ook zou de produktie/aanschaf van militair materieel van Roemeense herkomst zijn vertraagd.

In hoeverre dit geresulteerd heeft in een reële teruggang van de Roemeense defensie-uitgaven valt vooralsnog evenwel niet vast te stellen.

6. Joegoslavië

De defensiebegroting 1983

Volgens het Joegoslavische persagentschap TANJUG (2 december 1982) is op de federale begroting voor 1983 een bedrag van 155,1 miljard dinar (ongeveer 3,5 miljard dollar) uitgetrokken voor de defensie.

In november was meegedeeld, dat in het kader van algemene bezuinigingen op de staatsuitgaven het defensiebudget voor 1982 met 4 miljard dinar (ruim 60 miljoen dollar) werd gekort.

Commentaar: Hoewel de werkelijke betekenis van de voor 1982 aangekondigde bezuinigingsmaatregelen nog niet kan worden beoordeeld (zie ook MO 11/82), lijkt de begroting voor 1983 erop te wijzen dat ook van de defensie een bijdrage aan de gezondmaking van de Joegoslavische economie wordt verwacht. In de jaren 1980-1982 zijn de Joegoslavische defensie-uitgaven reëel teruggelopen. In het licht van het feit, dat de inflatie nog ruim 30% bedraagt, lijkt een voortzetting van deze neerwaartse trend waarschijnlijk.

Het percentage van het Joegoslavische nationaal inkomen dat aan de defensie wordt besteed, ligt aanzienlijk onder het streefcijfer van 5,8% en zal (in 1983) mogelijk nog minder dan 5,2% bedragen. Binnen de federale begroting waaronder slechts een beperkt aantal uitgavencategorieën valt, zal het aandeel van de defensie-uitgaven in 1983 overigens toenemen tot bijna 70% (1982: iets meer dan 60%).

De bezuinigingen lijken door de militaire leiding primair in de exploitatiesfeer te worden gezocht. Hoewel niet uitgesloten is dat ook de uitvoering van moderniseringsprogramma's zal worden vertraagd/uitgesteld, zijn aanzienlijke ombuigingen op investeringsgebied veel minder waarschijnlijk. Berichten van TANJUG duiden er zelfs op dat ernaar gestreefd wordt de militaire investeringsuitgaven buiten de bezuinigingen te houden.

Hoofdstuk C: Militair

1. Activiteiten landstrijdkrachten

a. Warschaupakt

De oefen-/opleidingsactiviteit bij de Warschaupakt landstrijdkrachten in Centraal Europa was gedurende de verslagperiode over het algemeen slechts gering, met een tijdelijke opleving naar levendig bij de Tsjechoslowaakse strijdkrachten.

Pas in de tweede helft van de maand, enigszins laat vergeleken met voorgaande jaren, werd bij de GSVG op min of meer uitgebreide schaal een aanvang met het beoefenen van het colonnerijden als onderdeel van de rij-opleiding gemaakt.

Aan het begin van de verslagperiode vond bij de GSVG de eerste gezamenlijke oefening plaats van de nieuwe opleidingsfase door land- en luchtsrijdkrachten.

Van de zijde der landstrijdkrachten werd daaraan deelgenomen door elementen van 47 Gde Tkdiv/3 StI. Voorzover bekend was de oefening routinematig van aard en omvang.

Aan het eind van de maand werden bij de SGV, de TsGV en de GSVG, vrijwel gelijktijdig verbindings-/stafoefeningen gehouden deels onder leiding van c.q. met deelname door de Generale Staf te Moskou. Het is niet bekend of en in hoeverre er sprake is geweest van onderling verband tussen de oefeningen, met name waar dit eventuele leiding betreft door de Generale Staf te Moskou.

Bij de Tsjechoslowaakse strijdkrachten werden gedurende de verslagperiode opnieuw aanwijzigingen verkregen voor de aanstaande oefening "DRUZHBA '83", die naar verwachting eind januari, begin februari 1983 in het noordwesten van Tsjechoslowakije zal worden gehouden. Aan de oefening zal worden deelgenomen door Tsjechoslowaakse en Sovjet (TsGV) strijdkrachten en mogelijk eveneens door een Hongaars contingent. Mogelijk in verband met de oefening "DRUZHBA" zouden reeds in januari 1983 enkele honderden reservisten worden opgeroepen bij de Tsjechoslowaakse strijdkrachten.

Aan het eind van de maand waren de oefen-/opleidingsactiviteiten nog steeds zeer gering, met name waar dit de activiteiten buiten de garnizoenen betrof. Een en ander is evenwel niet ongebruikelijk voor de tijd van het jaar.

DEEL II: MIDDEN OOSTEN/AFRIKA1. Libanona. Interne situatie

In de intern-Libanese politieke arena tekenen de traditionele historisch bepaalde sectarische rivaliteiten zich nadrukkelijker af, sedert het vertrek van het grootste gedeelte van de PLO-strijdmacht die een belangrijke machtsfactor was in de binnenlandse politieke situatie in Libanon.

Plaatselijke confrontaties tussen diverse Libanese milities bepalen het machtsvacuum in nationaal opzicht en onderstrepen de gezagscrisis van de Libanese regering, die er op dit moment niet in slaagt de LAF effectief in te zetten.

Dit geldt vooral het gebied rond de noordelijke havenstad Tripoli en in het Choufgebied ten zuid-oosten van Beiroet.

De confrontaties in Tripoli, in de Syrische bezettingszone, hebben een sterk anti-Syrische (anti-alawitische) dimensie. Om die reden bracht een hoge Syrische delegatie, geleid door vice-premier en Minister van Buitenlandse Zaken [REDACTED] vergezeld door Minister van Defensie Tlass en leden van de Syrische inlichtingen en veiligheidsdiensten, midden december een bezoek aan Tripoli.

Overleg werd gevoerd met de vroegere Libanese premier [REDACTED] die zijn clan-machtsbasis in Tripoli heeft.

Naar aanleiding hiervan kwam een kortstondig bestand tot stand.

Eind december begin januari bevond zich wederom een Syrische militaire delegatie in Tripoli nadat de Libanese regering een beroep op Damascus had gedaan haar invloed aan te wenden.

Volgens president [REDACTED] vormt de situatie rond Tripoli, tezamen met de voortdurende gewelddadige gebeurtenissen in de Chouf (zie MO 11/82) de grootste bedreiging voor het wankel nationale evenwicht in Libanon en een hindernis voor de na te streven "nationale verzoening". Het onmachtige optreden van de LAF in deze constellatie vormde voor de Libanese Minister van Defensie [REDACTED] in navolging van president Gemayel, aanleiding te verklaren dat Beiroet de internationale vredesmacht (van ca 4.100 man) uitgebreid zou willen zien. Dit zou hoofdzakelijk meer Amerikanen moeten betreffen, die bovendien langer dan een jaar zouden moeten blijven.

Verder is "meer dan een miljard dollar" aan militaire steun nodig; dit alles ter "consolidering" van de LAF, volgens [REDACTED]. In dit verband streeft Beiroet ook "verruiming" van mandaat, sterkte en taken van UNIFIL na, om "haar gezag in Beiroet te bevestigen". Voorlopig zal uitbreiding van de multinationale vredesmacht in Beiroet alleen bestaan uit toevoeging van een Britse verkennings-eenheid van ongeveer 100 man, afkomstig van Cyprus.

b. Regionale implicaties

De officiële besprekingen tussen Libanon en Israël, die sedert eind december afwisselend in Libanon en Israël worden gehouden, vormen een eerste beweging in de stagnerende politieke situatie in Libanon.

De onderhandelingen betreffen (formele) beëindiging van de staat van oorlog tussen Libanon en Israël (Jeruzalem, volgens delegatieleider Kimche, directeur-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken, bestrijdt de geldigheid van het in 1949 gesloten wapenstilstandsverdrag, aangezien dit sedert 1967 als niet langer bestaand wordt beschouwd), Israëlische veiligheidsvoorzieningen in zuidelijk Libanon en terugtrekking van (alle buitenlandse) troepen uit het land. Wat dit laatste betreft luidt het Israëlische standpunt dat terugtrekking tegelijkertijd met een Syrische terugtocht kan plaatsvinden, maar pas nadat de PLO-restanten (ca 8.500 man) noord en noord-oost Libanon hebben verlaten.

Behalve deze onderhandelingspunten koestert Jeruzalem zwaarder wegende politieke doelen om tot een bilateraal akkoord met Beiroet te komen.

Zonder langer te spreken in termen van een "Israëliësch-Libanees vredesverdrag" ("omdat dit doel niet te bereiken is", zoals de plaatsvervangend Minister van Buitenlandse Zaken [REDACTED] begin december verklaarde) houdt Jeruzalem vast aan de "normalisering van de betrekkingen", hetgeen de vredesrelatie gestalte zou moeten geven. Dit zou onder andere tot uitdrukking moeten komen in het openen van de Libanees-Israëliësch grens om handel en toerisme mogelijk te maken.

Beiroet daarentegen wil alleen de terugtrekking van (Israëliësch) troepen zien te bewerkstelligen.

De vraag is in hoeverre Israël in staat moet worden geacht politieke voorwaarden aan Beiroet te stellen en haar veiligheidseisen vervuld te zien worden.

In genoemd Israëliisch-Libanees overleg is daarom Amerikaanse betrokkenheid van cruciaal belang - al kan men zich de vraag stellen in welke hoedanigheid Washington participeert: als (vrede-) bemiddelaar volgens de missie- of als direkt betrokkene via de multinationale vredesmacht en instructeur van het LAF en/of als aan Israël gelieerde grootmacht op het politiek-diplomatieke toneel in het Midden Oosten.

In ieder geval moet worden geconstateerd dat met het oog op de belangrijkheid van hun positie de Amerikanen pas na de derde Israëliisch-Libanese bijeenkomst ertoe zijn overgegaan zich "actiever" met de onderhandelingen te bemoeien en dan nog op aandrang van de Libanese regering.

Jeruzalem (Sharon) op zijn beurt heeft Washington ervan beschuldigd Libanon te willen weerhouden van het sluiten van een politieke overeenkomst.

Er zijn aanwijzingen dat Jeruzalem op strikt bilaterale basis politieke zaken tracht te doen met Beiroet, of althans met bepaalde Libanese politieke facties. Volgens sommige bronnen heeft Sharon met Falangeleiders een overeenkomst getroffen die, gericht op rechtstreeks overleg, zou moeten resulteren in volledige normalisering van de Israëliisch-Libanese betrekkingen.

Ook de Falangisten hebben zich voor een dergelijk Israëliisch-Libanees akkoord uitgesproken (volgens het Falangecongres in november, uitspraken van "Libanese Forces/Kataeb-leider Frem en commentaren in het Falange-orgaan "Amal").

Blokkerend voor Sharon's initiatief is het gegeven dat `en de Libanese regering, `en de niet-regeringspartijen de onderhandse overeenkomst van de Falangisten weigeren te accepteren, dit in tegenstelling tot de Israëliische regering.

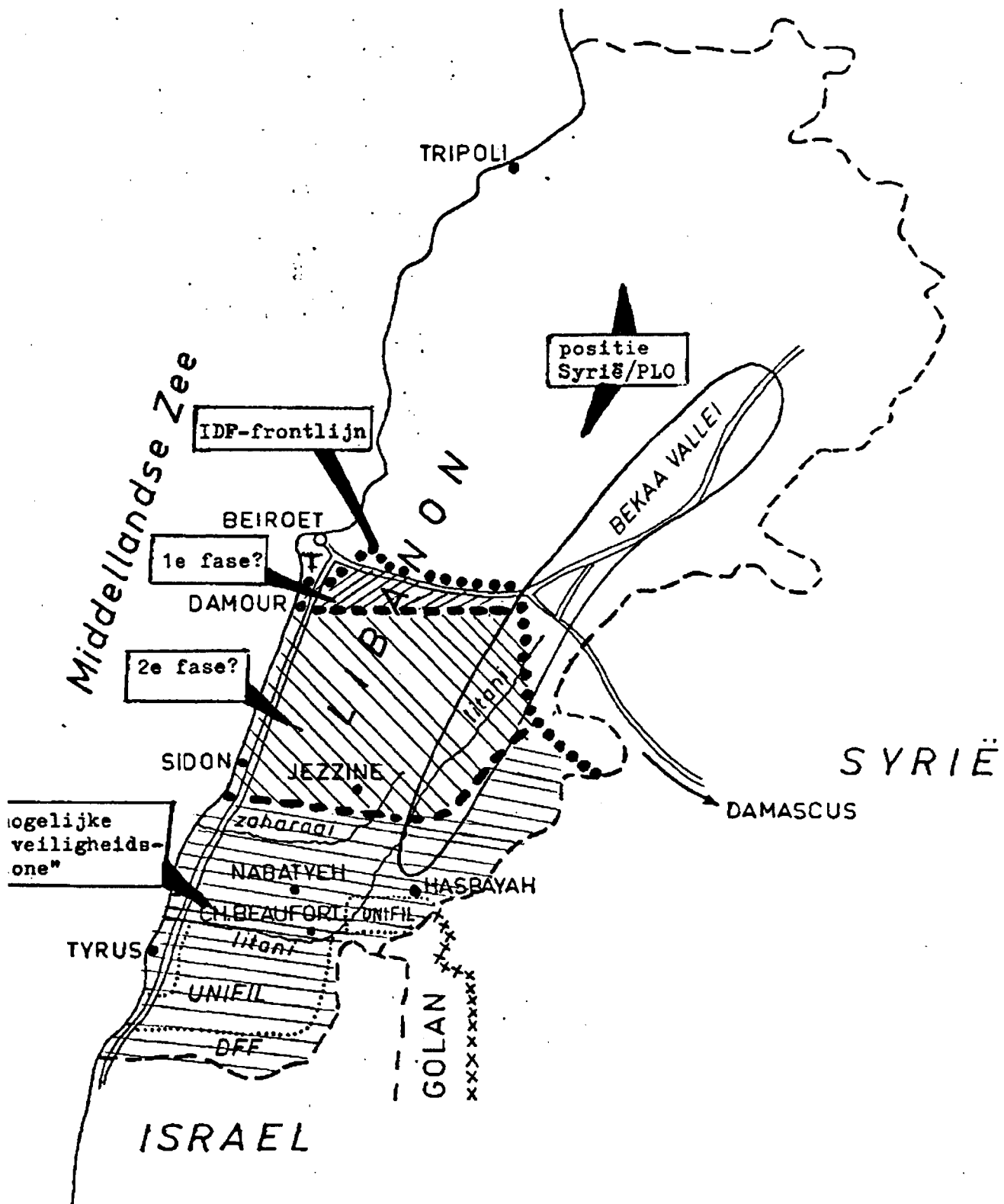
De vrees van Beiroet voor haar positie in de Arabische wereld in geval van een afzonderlijke vredesrelatie met Israël (vergelijk het politieke isolement van Egypte) in relatie tot Arabische invloed op Syrische en PLO-presentie in Libanon is het belangrijkste motief.

Niettegenstaande de eigen politieke voorwaarden en eisen, heeft Jeruzalem te kennen gegeven ten aanzien van Beiroet's eerste eis van terugtrekking van (alle buitenlandse) troepen, een voorstel te hebben, als resultaat van onderhandelingen die voor het huidige overleg plaats vonden.

Dit zou onder bepaalde omstandigheden (waaronder die van de definitieve uittocht uit Libanon van de PLO) een gefaseerde Israëlische en Syrische terugtrekking behelzen (zie kaart). De eerste en belangrijkste fase zou terugtrekking van het IDF van zijn huidige positie ten noorden van de weg Beiroet-Damascus, naar Damour betekenen.

Tegelijkertijd zou de Syrische troepenmacht noordelijk van de weg en in de Beqa'a-vallei zich moeten terugtrekken.

In deze situatie bezet het LAF de ontruimde gebieden, terwijl de Amerikanen een buffer zouden moeten vormen tussen het LAF en IDF in het zuiden en de Fransen tussen LAF en de Syriërs in het noorden. In hoeverre een en ander zal blijken te worden gerealiseerd moet worden afgewacht.

2. Angola intern

De Nationale Unie voor de Totale Onafhankelijkheid van Angola (UNITA) heeft de afgelopen maanden haar positie aanzienlijk versterkt. In het verleden moest UNITA haar activiteiten beperken tot het zuidelijke en het centrale deel van Angola. Nu vinden echter ook regelmatig operaties plaats in de noordelijker gelegen provincies Malange, Lunda en Zuid Kwanza en de oostelijke provincie Moxico (zie kaart). Deze operaties bestaan voornamelijk uit aanvallen op Cubaanse- en MPLA-regeringstroepen, aanslagen op konvooien en sabotage van voor de infrastructuur vitale objecten. Deze activiteiten vinden in het algemeen plaats op het platteland; de steden blijven onder controle van het regeringsleger en de Cubaanse militairen.

Behalve haar thuisbasis de provincie Cuando-Cubango, grenzend aan Namibië heeft UNITA geen enkele andere provincie volledig in handen.

De sterkte van UNITA wordt op dit moment geschat op 10.000 man behoorlijk getrainde en bewapende geregelde troepen, terwijl UNITA daarnaast nog kan rekenen op de steun van eenzelfde aantal guerrilla's.

Naar aanleiding van de toenemende druk van de kant van UNITA is het operationele hoofdkwartier van de Cubaanse troepen verplaatst van [REDACTED] naar Huambo, dat in het midden van Angola gelegen is.

De voornaamste eenheden onder direkt commando van het nieuwe hoofdkwartier zijn gelegerd in de steden Mocamedes, Lubango, Matala en Menongue. Deze Cubaanse eenheden worden steeds vaker ingezet bij de strijd tegen UNITA.

Begin november werden ten noorden van Mocamedes twee bruggen opgeblazen, waardoor de verbindingen tussen Mocamedes en Menongue zowel over de weg als via het spoor werden verbroken. Deze verbindingen zijn essentieel voor de bevoorrading van de regeringstroepen en de Cubaanse militairen, die langs de spoorweg zijn geconcentreerd.

Aanvankelijk werd door de Angolese pers Zuid-Afrika van deze aanslagen beschuldigd, maar later werden zij door UNITA opgeëist.

De spoorlijn Mocamedes-Menongue was al eerder het doelwit van UNITA-aanslagen, maar het was de eerste keer dat zo ver westelijk als Mocamedes werd toegeslagen. Begin december was de verbinding weer vrijwel geheel hersteld.

Bij het afsluiten van dit overzicht werd bekend dat UNITA ter gelegenheid van het feit dat zij zestien jaar geleden haar activiteiten begon, een kerstoffensief heeft ontketend. Hierbij zouden volgens UNITA-bronnen in Lissabon 400 regeringsmilitairen en 70 Cubanen zijn gedood en zou UNITA voor het eerst haar operaties tot in de noordelijke provincie Uige, aan de grens met Zaïre, uitgebreid hebben.

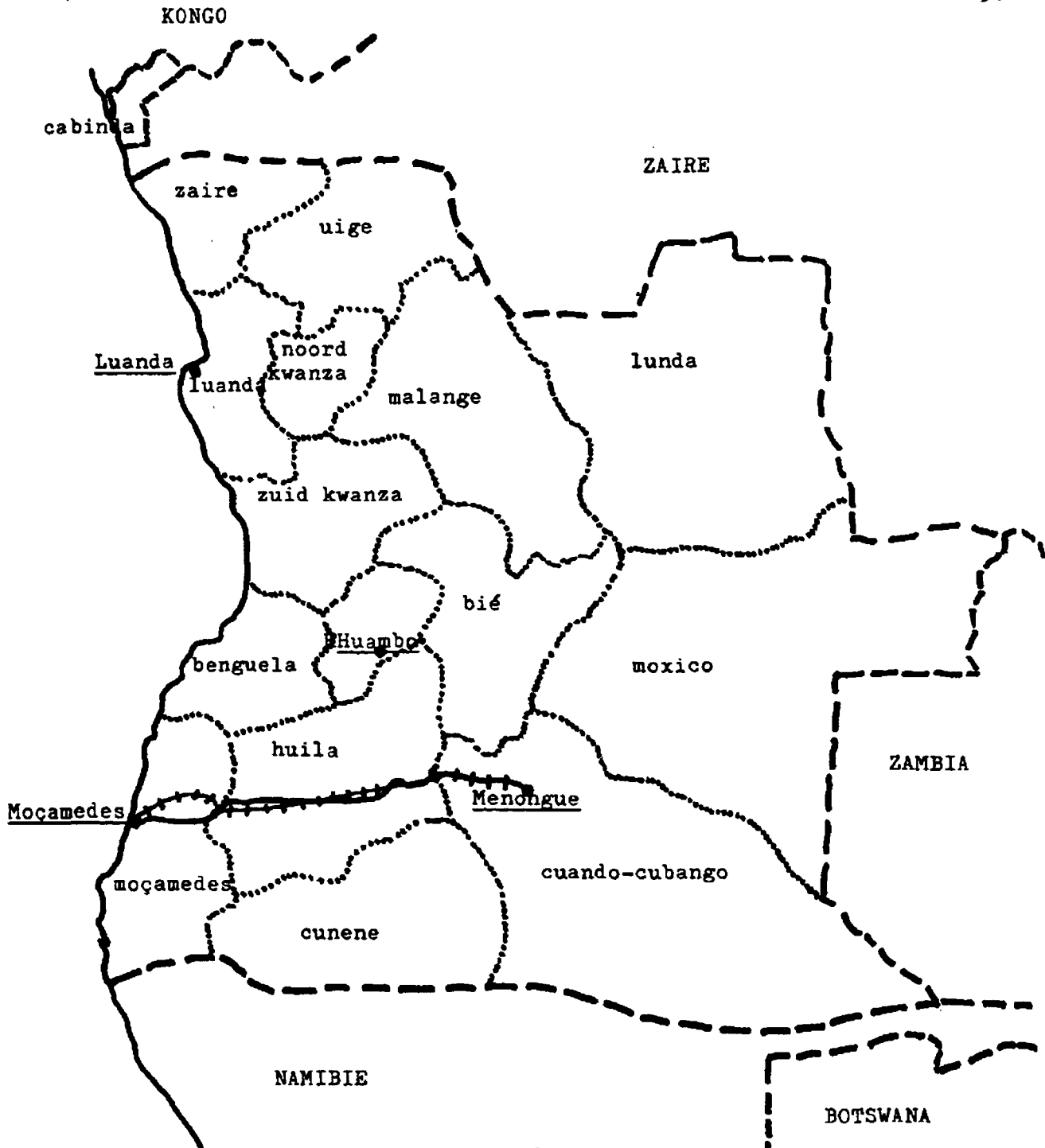
Op 9 december heeft de Angolese president [REDACTED] van het Centrale Comité van de regerende MPLA-partij bijzondere volmachten verkregen gezien "de ernstige toestand waarvoor het land staat".

Waaruit deze bijzondere volmachten bestaan, werd niet bekend gemaakt, maar zij houden verband met de uitvoering van een "globaal noodplan", dat betrekking heeft op defensie en veiligheid, de economie en het staatsapparaat.

Commentaar: Door de zich steeds uitbreidende activiteiten van UNITA en het de laatste tijd nogal verslechterde moreel van het regeringsleger, wordt het steeds duidelijker hoezeer de regering-[REDACTED] afhankelijk is van de steun van de Cubaanse troepen om in het zadel te blijven. Dit zal een regeling van de kwestie Namibië zeker niet vereenvoudigen. De bereidheid aan Angolese zijde om concessies te doen inzake de door Zuid Afrika voorgestane koppeling tussen de terugtrekking van Cubaanse militairen uit Angola en de onafhankelijkheid van Namibië, lijkt niet erg groot.

Op langere termijn moet echter een interne oplossing in Angola via onderhandelingen tussen de regerende MPLA en UNITA niet geheel uitgesloten worden geacht.

Binnen de MPLA zou een aantal gematigden - die hun positie lijken te hebben versterkt getuige het ontslag van een aantal radicaal linkse leiders - hier een voorstander van zijn, terwijl UNITA zich op het in juli gehouden vijfde congres en recentelijk in een perscommuniqué voor een "nationale verzoening" heeft uitgesproken.

A N G O L A

- internationale grens
- provinciale grens
- hoofdverkeersweg
- spoorverbinding

0 ————— 400 km

3. Namibië

Op 8 december heeft op de Kaap Verdische eilanden een bijeenkomst plaatsgevonden van hoge Angolese- en Zuidafrikaanse regeringsdelegaties, waarbij onder andere de onafhankelijkheid van Namibië onderwerp van gesprek was. Aan Angolese zijde maakte Minister van Binnenlandse Zaken Itkol Rodrigues deel uit van de delegatie, terwijl Zuid-Afrika onder meer vertegenwoordigd werd door Minister van Buitenlandse Zaken [REDACTED] en Minister van Defensie gen Malan.

Dit is waarschijnlijk het eerste officiële overleg op hoog niveau tussen beide landen sinds het mislukken van de in januari 1981 gehouden Geneefse Namibië- conferentie. Over de verdere inhoud van de besprekingen is niets bekend gemaakt.

Eveneens op 8 december bracht de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Crocker een bezoek aan Moskou, waar hij sprak met plv Minister van Buitenlandse Zaken [REDACTED]. Dit was het tweede bezoek van Crocker aan Moskou binnen enkele weken. Onderwerp van gesprek was ook hier de politieke situatie in Zuidelijk Afrika.

De opperbevelhebber van het Zuidafrikaanse leger gen Viljoen heeft op 28 december de verwachting uitgesproken dat in 1983 de Zuidafrikaanse troepen niet uit Namibië zullen worden teruggetrokken. Hij zei dat het voor Zuid-Afrika beter zou zijn als het niet snel binnen een jaar een regeling sluit, maar rustig de tijd neemt om een blijvende oplossing te bereiken.

Commentaar: Ondanks het feit dat Zuid-Afrika en Angola nu rechtstreeks met elkaar besprekingen hebben gevoerd over Namibië lijkt een oplossing niet op korte termijn te verwachten. De binnenlandse politieke situatie in zowel Angola (zie hieronder) als in Zuid-Afrika (zie MO 10/82) bieden de respectievelijke regeringen weinig ruimte voor concessies.

Anderzijds zal premier [REDACTED] dreigement om in februari 1983, na het aflopen van het in november verlengde mandaat van de Namibische Nationale Vergadering en de Ministerraad, weer interne verkiezingen te houden, een druk op de onderhandelende partijen vormen om vóór die tijd toch tot enigerlei vorm van overeenstemming te komen. Na het houden van interne verkiezingen, waaraan de SWAPO evenals in 1978 niet zou deelnemen, zou het onafhankelijkheidsproces zeker op de lange baan geschoven worden. Het feit dat Washington zich bereid heeft getoond om Moskou op de hoogte te houden van de Amerikaanse politiek ten aanzien van Zuidelijk Afrika, lijkt vooral verband te houden met de Cubaanse aanwezigheid in Angola. Terugtrekking van de Cubanen

zonder goedkeuring van Moskou of zonder politieke druk op de Angolese regering en de Cubaanse president Castro, zou immers zeer onwaarschijnlijk zijn.

Daarnaast kan ook de houding van Moskou ten aanzien van de SWAPO, die in ideologisch en materieel opzicht op haar georiënteerd is, van groot belang zijn voor het naderbijbrengen van de onafhankelijkheid van Namibië.

DEEL III: AZIE/VERRE-OOSTEN1. Afghanistana. Veiligheidssituatie

In de veiligheidssituatie in Afghanistan is de laatste maanden geen wezenlijke verandering te constateren. Er blijft sprake van een "patstelling" tussen Sovjet en regeringstroepen enerzijds en opstandelingen anderzijds.

Vergeleken met eind 1981 is ondanks een meer offensief optreden en versterking van de Sovjet troepen, geen duidelijke verbetering van de Sovjet positie te bespeuren. In sommige opzichten kan zelfs van een positie verslechtering gesproken worden i.h.b. in de stedelijke gebieden. Hoewel berichten in de Sovjet pers, in het bijzonder in het legerdagblad "Rode Ster" stellen, dat de opstandelingen minder successen boeken dan in het begin, valt uit de berichtgeving af te lezen dat de interventiemacht bij voortdurend met (ernstige) problemen kampt. De gebeurtenissen van de laatste tijd omvatten vrij grote aanslagen in de hoofdstad Kabul, tegen de Sovjet oliepijpleiding in het Hindu Kush gebergte en tegen vliegbases. Opmerkelijk is voorts het vermoedelijke neerschieten van Sovjet vliegtuigen met behulp van buitgemaakte luchtdoelraketten en een groot "ongeval" in de Salang tunnel op de route van Kabul naar de Sovjet-Unie, waarbij honderden Russen en Afghanen omkwamen. Deze gebeurtenis wordt door de opstandelingen als aanslag geclaimd. (B-2)(W/R/C/GR)

b. Sovjet opstelling

Kort na de dood van Sovjet partijleider Brezhnev circuleerden geruchten dat deze de interventie in Afghanistan tegen het advies van de KGB (léés: [REDACTED] zou hebben doorgezet, dat Brezhnev (delen van) Afghanistan zou hebben willen annexeren en dat [REDACTED] tot een koerswijziging zou willen overgaan. In een hoofdartikel in het partijdagblad Pravda werd 16 december duidelijk gemaakt dat van een koerswijziging geen sprake is, en dat "niets veranderd is in de principiële Sovjet opstelling". Het herhaalt dat de Afghaanse voorstellen van 1980 en 1981 "de basis voor een regeling vormen", hetgeen op 23 december door [REDACTED] en Karmal nogmaals onderstreept werd.

In de Pravda werd opnieuw het beperkte en tijdelijke karakter van de militaire hulverlening benadrukt, doch tevens werd aangegeven dat het revolutionaire proces in Afghanistan "onomkeerbaar is omdat het een

volksrevolutie is en omdat de steun en solidariteit van de Sovjet-Unie, andere socialistische staten en de progressieve krachten in de wereld aan de zijde van het Afghaanse volk en haar regering staan".

In de Pravda werd opnieuw de bereidheid uitgesproken de Sovjet troepen terug te trekken op basis van een akkoord met de Afghaanse regering "zodra de buitenlandse inmenging in de Afghaanse aangelegenheden beëindigd is en garanties voor niet-hervatting van dergelijke inmenging in de toekomst gegeven zijn". Inmiddels zouden echter volgens onbevestigde berichten de Sovjet troepen in Afghanistan opnieuw versterkt zijn, vooral in het oostelijke grensgebied bij Pakistan.

Volgens Pravda wenst de Sovjet-Unie dat "Afghanistan een neutrale en niet-gebonden staat en een goede buur blijft". Eerder had Pravda-hoofdredacteur Afanasyev al een soortgelijke formulering gebruikt, echter met de toevoeging dat Afghanistan vriendschappelijk ten opzichte van de Sovjet-Unie moet zijn. Pravda wees voorts op het Sovjet belang van verzekering van de veiligheid van haar zuidgrens. Ook wordt gesteld dat de Sovjet-Unie Afghanistan niet als uitvalsbasis gebruikt of zal gebruiken tegen andere landen. Hieraan werd toegevoegd dat de Afghaanse regering zichzelf beperkingen oplegt en "haar legitieme recht van vervolging van de bandieten-groepen als zij naar hun operatiebases in het buitenland terugkeren" niet gebruikt. Geconstateerd wordt dat in VN-verband indirecte Afghaans-Pakistaanse "onderhandelingen" zijn begonnen, maar dat het langzame verloop van het proces naar een politieke oplossing vooral veroorzaakt wordt door een inconsistent gedrag van de Pakistaanse leiding met steun van de Verenigde Staten.

(B-2)(W/GR)

c. Afghaanse opstelling

Tijdens een persconferentie in Moskou bij de viering van de 60e verjaardag van de Sovjet-Unie verklaarde de Afghaanse leider Karmal eind december dat van een terugtrekking van de Sovjet strijdkrachten uit zijn land geen sprake kan zijn zolang de opstandelingen niet geheel zijn verslagen. Voorts benadrukte hij hierbij de noodzaak van duidelijke en serieuze garanties voor de beëindiging van de buitenlandse inmenging in het land. Daarbij keerde hij zich, evenals de Sovjet-Unie dat eerder deed, tegen een Amerikaans besluit de opstandelingen meer steun te verlenen. (B-2)(W)

d. Diplomatieke ontwikkelingen

Rond de Afghaanse kwestie hebben zich de afgelopen maanden ontwikkeling-

en voorgedaan die leken te duiden op mogelijkheden voor een vreedzame oplossing langs diplomatieke weg. Na indirecte besprekingen tussen Afghanistan en Pakistan in Genève (zie MO 7/82) leken ministeriële contacten tussen de Sovjet-Unie en Pakistan en marge van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) hoop te bieden op een vreedzame oplossing.

Deze zou neer komen op een gefaseerde terugtrekking van de Sovjet troepen en garanties van de VS, China en de Sovjet-Unie inzake niet-inmenging.

De hoop op een vreedzame oplossing werd nog versterkt na de besprekingen van partijleider [REDACTED] met de leiders van Pakistan en Afghanistan bij Brezhnev's begrafenis. Zo wekte de Pakistaanse president Zia ul-Haq na afloop hiervan de indruk dat vooruitgang geboekt was en dat hij geloofde in de oprechtheid van de Sovjet uitspraken inzake de mogelijke terugtrekking van de Sovjet troepen uit Afghanistan, daarbij voorbijgaand aan de Sovjet voorwaarden vooraf.

Ter gelegenheid van een bezoek aan de VS werd het Pakistaanse standpunt gerelativeerd, in die zin dat Zia een spoedige oplossing en terugtrekking niet waarschijnlijk achtte. Daarbij kwam hij echter wel de Sovjet-Unie tegemoet door een Sovjet-vriendschappelijk Afghanistan aanvaardbaar te noemen. Daarnaast werd evenwel in de AVVN opnieuw een Pakistaanse ontwerp-resolutie ingediend en aangenomen die de onmiddellijke terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Afghanistan eist. De stemverhoudingen lagen hierbij voor de Sovjet-Unie iets ongunstiger dan voorgaande jaren. Een en ander werd door de Sovjet-Unie en Afghanistan opnieuw afgeschilderd als grove inmenging in de Afghaanse binnenlandse aangelegenheden, hetgeen erop wees dat in het Sovjet standpunt geen wezenlijke verandering had plaatsgevonden.

Hoewel China één der voorstemmers was en zich fel tegen het Sovjet optreden in Afghanistan keerde, verklaarde het zich niettemin bereid de gevraagde niet-inmengingsgarantie te geven. Om een politieke oplossing te bereiken moet volgens China (én Pakistan) echter eerst de aanwezigheid van de buitenlandse (=Sovjet) troepen beëindigd worden.

(B-2)(W/R/GR)

Commentaar: Afgaande op het Pravda artikel van medio december en Karmal's persconferentie in Moskou is ondanks de slechte veiligheidssituatie niet alleen op het militaire, doch ook op het politieke vlak sprake van een patstelling, waarin de direct betrokken landen aan hun onverenigbare uitgangspunten vasthouden. Door het revolutionaire proces

in Afghanistan als onomkeerbaar aan te duiden en bovendien aan te dringen op de noodzaak van een Sovjet-vriendelijk Afghanistan wordt aangegeven dat de Sovjet-Unie vooralsnog vasthoudt aan haar streven Afghanistan nauwer aan zich te binden. De gebruikte terminologie roept wat dat betreft herinneringen op aan de gang van zaken in Centraal Europa en i.h.b. Polen rond het eind van de tweede wereldoorlog, zij het dat de situatie uit geostrategische overwegingen slechts ten dele vergelijkbaar is. Ondanks dit alles is het niet uit te sluiten dat het in de Sovjet-Unie tot een heroverweging van prioriteiten komt. De wens van een "neutraal en niet-gebonden" Afghanistan kan daarbij van belang zijn. Ook de gesignaleerde Chinese garantiebereidheid is belangwekkend te noemen in het licht van de voorzichtige toenadering tussen de Sovjet-Unie en China. Tegemoetkomendheid aan China met betrekking tot Afghanistan zou ruimte kunnen scheppen voor een verdergaande normalisering van de Sino-Sovjet betrekkingen. Om zowel strategische als ideologische redenen kan normalisering vis-à-vis China voor de Sovjet-Unie belangrijker worden geacht dan een moeizame, omstreden en uitzichtloze militaire presentie in Afghanistan, tenzij deze in de Sovjet visie een (eerste) stap in de richting van verder gelegen doelen is. Hoewel dit laatste uitdrukkelijk ontkend werd maakt deze "ontkenning" duidelijk dat een verdergaand optreden wel degelijk overwogen is en tot de mogelijkheden blijft behoren. Hoewel een prijsgeven van Afghanistan aanleiding kan geven tot gezichtsverlies voor de Sovjet-Unie kan dit wellicht goedge maakt worden door een combinatie van verbeterde Sino-Sovjet betrekkingen en een positievere opstelling van in het bijzonder Islamitische Derde Wereld landen. Bovendien zou door terugtrekking een belangrijke belemmering voor de verbetering van de Oost-West betrekkingen uit de weg geruimd worden. Het feit echter dat in de Pravda de veiligheid van de Sovjet zuidgrens benadrukt werd, duidt er in combinatie met de overige elementen en de voortdurende infrastructurele opbouw in Afghanistan evenwel op dat op korte termijn zeker geen vreedzame oplossing te verwachten is.

Gezien de onwaarschijnlijkheid van het voortbestaan van een

Sovjet-vriendelijk regime na een Sovjet militaire
terugtrekking lijken de mogelijkheden hiervoor uitermate
beperkt. Binnen afzienbare tijd is een Sovjet terugtrekking
derhalve onwaarschijnlijk.

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
KONINKLIJKE LANDMACHT**

LANDMACHTSTAF

21 JAN. 1983

12.

's-Gravenhage,

25 JAN. 1983

Afdeling / sectie: **INLA**

Nr. **6753/7/Gel.**

Onderwerp:

Maandoverzicht December 1982

Korte inhoud:

Exh. 197 ... nr.

Exh. 197 ... nr.

afschr. brief ... voor

afschr. brief ... voor

Ter kennisneming aan

afd.	datum ontv.	datum verz.	paraaf
vooraf			
secr		tik	
HINLA	tt	25/12	
secr		verz	

AAN:

~~Verzendlijst~~

Medezenden

~~bijlage(n)~~

achteraf

INLA-6

~~26/1/83~~

ARCHIEF

31 JAN. 1983

Archief

Dat. en par.

Ontworpen door **P. Marchetti**

Uitgaand stuk

getypt door

op **24-1-83**

gecoll. door

op **21-1-83**

Registratie
datum en
paraaf

Vervolgparafen

siemx Hid.

Overgelegde
r.a.

Terugverzochte
r.a.

Het dik omlinnde gedeelte door de ontwerper in te vullen.

Verzonden op/door

Indice:

12.13

vernietigen in

86

wijzigingen, renvooien,
aantekeningen enz.

tel. 73

ontwerp

uw kenmerk :

uw brief van :

1. Hierbij bied ik U het in de verzandlijst aangegeven
aantal exemplaren van het Maandoverzicht december 1982
aan.

2. Dit overzicht werd samengesteld door de Sectie
Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en
Veiligheid van mijn staf.

Ten aanzien van de inhoud moge ik korthedshalve
naar de samenvatting verwijzen.

CLAS
VOOR DEZE
HET HFD SIE INLA

 KLOOS
LKOL

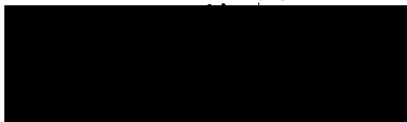

Verzendlijst behorende bij brief CLAS nr

	<u>exnr brief</u>	<u>exnr bijlage</u>
Minister van Defensie	1	1
<u>d.t.v.:</u> Secretaris-Generaal	2	2
CS(L) IGK	3	3
C-1 Lk	4	4 t/m 6
NTC	5	7
C-COKL	6	8
Dir HKS	7	9
Gouv KMA	8	10
C-SMID	9	11 en 12
IGDKL	10	13
C-CVKL	11	14
Defat Bonn	12	15
Lamat London	13	16
Lamat Washington	14	17
Lalumat Parijs	15	18
Defat Ankara	16	19
Defat Damascus	17	20
Lamarlumat Jakarta	18	21
Defat Belgrado	19	22
Defat Warschau	20	23
Defat Oslo	21	24
Defat Ottawa	22	25
Defat Athene	23	26
Afd Grensveiligheid KMar	24	27
<u>i.a.a.:</u>		
StasDef - Pers	25	28
StasDef - Mat	26	29
CDS	27	30 en 31 (waarvan één ex. be- stemd voor HPMV)
DGM	28	32
DGEF	29	33
DPKL	30	34
DMKL	31	35
NL Senior National Officer NORTHAG t.b.v. Chief G2 NORTHAG	32	36

wijzigingen, renvoelen,
aantekeningen enz.

ontwerp

exnr brief

exnr bijlage

Intell Div AFCENT t.a.v. lkol A. N	33	37
NMR NL SHAPE t.a.v. maj J. N	4	38
Voorzitter CVIN	35	39
MinBuZa/DAV	36	40
MinBuZa/DEU	37	41
CLS/LUID	38	42
CMS/MARID	39	43

intern:

PCLAS-SC(O)-SC(P)	40	44
Sie AZ	41	45
OPN	④ 42 PV 14	④ 46 PV 14
PL	43	46
INLA	44	48 t/m 66
Archief	45	67

